

jednotlivých pojednávaných areálů nebo náleží. Pro snadnější orientaci jsou příslušné oddíly knihy odděleny barevně. Sestávají z číslovaných hesel, která tvoří buďto konkrétní památky (kláštery, kostely, budovy apod.), nebo archeologicky zkoumané lokality (náměstí, hradiště, zaniklé vsi apod.). Záhloví každého hesla (vlastně jde o medailon konkrétní vybrané lokality) obsahuje stručnou charakteristiku, zeměpisné souřadnice a piktogramy, které rámcově vymezují jeho hlavní témata, udávají časové zařazení a případně některé další informace. Za inovaci hodnou pozornosti lze považovat QR kód v záhlaví, který odkazuje na již zmiňovanou webovou stránku informačního portálu pražské archeologie s dalšími texty a obrázky. Popis vybraných lokalit nebo památek je doplněn informacemi o jejich dostupnosti a různými odkazy, včetně vybrané základní literatury.

Každý ze šesti oddílů je zpravidla doplněn několika sumarizujícími podkapitolami, které se snaží představit obecnější témata (opevnění Prahy, pohřbívání, architektura kostelů a klášterů, cesty a veřejná prostranství apod.). Představení dílčích lokalit je tak vždy vhodně zasazeno do širších kontextů našeho poznání. Vedle množství plánů, barevných vyobrazení lokalit a archeologických nálezů, historických fotografií nebo hmotových rekonstrukcí je kniha doplněna také přehledem hlavních archeologických období a kultur v Čechách. Nechybí ani souhrn významných pražských archeologů, abecední rejstřík lokalit a slovníček odborných pojmů.

Publikace svou koncepcí představuje zcela nový formát. Dlouholeté bádání o dějinách města je zde prezentováno vizuálně přitažlivým a čtivým způsobem. Propojení dílčích lokalit s webovým portálem navíc umožňuje reagovat na nejnovější archeologické výzkumy či posuny v našem vnímání nebo interpretaci dějin města. Formát průvodce doslova vybízí čtenáře, aby si knihu vzali s sebou do terénu a zde uvedené informace konfrontovali přímo s vybranou památkou nebo objektem. Zkrátka však nepřijde ani odborná veřejnost. Průvodce totiž přináší nejen přehled nejnovějšího archeologického poznání dějin města, ale také znovu upozorňuje na velké množství nepříliš známých lokalit v Praze a jejím okolí (románský dvorec na Petříně, zaniklá ves Hol apod.), které jsou nyní shromážděny v rámci jedné přehledné publikace. Zbývá jen doufat, že kniha bude záhy přeložena do angličtiny a nabídne tak nejen sumarizující poznání zahraničním návštěvníkům Prahy, ale i moderní a přehledné zpracování městských dějin cizojazyčným badatelům.

MARTIN MUSÍLEK

Lumír POLÁČEK, *Hradiště Mikulčice-Valy a Velká Morava*, Archeologický ústav AV ČR Brno, Brno 2016
(= Mikulčice – průvodce 2)

151 s., ISBN 978-80-7524-006-4

Kniha Hradiště Mikulčice-Valy a Velká Morava je podle Lumíra Poláčka určena široké veřejnosti a má sloužit jako reprezentativní doplněk průvodce z roku 2006 a jeho cizojazyčné mutace z roku 2008. Cílem autora bylo nejen zpřístupnit výsledky starších i nových výzkumů, ale také prezentovat badatelskou práci Archeologického ústavu v Brně a odkryté archeologické památky na národní kulturní památce Valy u Mikulčic – viditelné, i ty neviditelné.

Kniha je rozdělena do osmi hlavních kapitol: 1) Hradiště Mikulčice-Valy, 2) Prohlídkový okruh, 3) Říční krajina, 4) Stavební objekty a pohřebiště, 5) Hmotná kultura, 6) Terénní výzkum a nedestrukturní průzkum, 7) Výzkumná základna a 8) Historické souvislosti. Již výčet kapitol zřetelně ukazuje, kam především kniha směřuje. Má sloužit jako průvodce lokalitou i prohlídkovým okruhem, seznámit čtenáře se stavební a hmotnou kulturou velkomoravských Mikulčic i velkomoravského útvaru, přiblížit archeologický výzkum mikulčického pracoviště, a konečně představit nové názory na Velkou Moravu a zařadit ji do kontextu rané středověké Evropy. Z rozdělení je patrná snaha o převlečení starších průvodců do nového kabátu.

V první kapitole o hradišti Mikulčice-Valy nás autor seznamuje s obecným popisem místa, označením hradiště, lokalizací a předpokládaným významem a funkcí jednotlivých základních areálů lokality i jeho zázemí. Kapitola následující provádí čtenáře Valy od jedné viditelné památky ke druhé, tak jak je v krajině památku koncipován prohlídkový okruh a, tedy bez obecného seznámení s prezentovanými pozůstatky velkomoravské sakrální a profánní architektury, pohřebiště okolo kostelů, ale i výzkumů zaniklých koryt a běžné sídlištní zástavby. Popis prozkoumaných zděných staveb je doplněn o drobné informace vyplývající z revizně-záchranných výzkumů prováděných před architektonickým zvýrazněním pozůstatků památek. Podstatná část textu je logicky věnována i hřbitovům okolo kostelů a významným nálezům.

Výklad sledující říční krajinu se obecně zabývá geomorfologií, vodními toky a přírodním prostředím lokality. Důležité jsou zde zejména dvě subkapitoly: *Řeka Morava a velkomoravská centra* ukazuje na klíčovou roli vodní cesty ve formování

a struktuře velkomoravského útvaru, *Historická krajina velkomoravských Mikulčic* ukrývá cennou informaci o podobě přírodního prostředí v raném středověku na základě nejnovějších bádání a odmítá desetiletí tradovaný pohled na nepřívznivé prostředí „blatných“ hradisek.

Čtvrtá kapitola tematizující stavební objekty a pohřebiště čtenáře seznamuje s obecným vývojem opevnění, bran a mostů, kostelů, paláce, běžné zástavby a pohřebišť nejen okolo sakrálních staveb. Kapitola věnovaná hmotné kultuře sleduje celkem třináct fenoménů, mezi něž patří např. *Zemědělství a obživa, Stolování, Šperk, Zbraně a výstroj, Obchod, Domácnost a podomácká výroba* či *Hra a zábava*. Nepovažují sice toto rozdělení za šťastné, nicméně logiku má. Možná by stačil jen jiný název kapitoly. Výklad má vesměs obecný informativní charakter a jen místy dává tušit, jak závažných poznatků bylo za poslední dvě desetiletí dosaženo.

Kapitola šestá referuje o terénním výzkumu a nedestruktivním průzkumu lokality. Prezentovány jsou jak původní výzkumné metody, např. sakrálních staveb, tak moderní přístupy výzkumu a dokumentace sídlištních a pohřebních situací. Samostatnou kapitolou jsou zcela ojedinělé a věhlasné výzkumy zaniklých říčních koryt i s moderním zapojením spolupracujících přírodovědných metod. Nedestruktivní geofyzikální prospekce, která by měla výzkumům předcházet, je v Mikulčicích realizována až v posledních patnácti letech, bohužel však stále ne v dostatečné míře.

Šestá kapitola, věnovaná nové výzkumné základně, je reklamním poutačem moderního badatelského prostředí pracoviště brněnského archeologického ústavu. Je jen škoda, že nejsme seznámeni i s dalšími vědeckými pracovníky této instituce; tak se zdá, jako by zde bádala pouze autor knihy. Kapitola závěrečná pojednává o postavení Valů u Mikulčic v kontextu historického a kulturního vývoje Velké Moravy. Zabývá se také fenoménem tzv. ostrovních hradů, opevněných velkomoravských center v prostoru údolních niv řek, koncentrací politické moci a církevní organizace reprezentovaných velkým množstvím sakrálních i profánních staveb a „dynastických“ hrobů v prostorách kostelů. Poslední tématem je desetiletí diskutovaná problematika sídlišť označovaných jako „protoměsta“, a to na základě řady znaků, které jsou prezentovány v této poslední subkapitole.

Jaký je finální verdikt o Valech u Mikulčic? Podle autora jde o výjimečné, významné a bohaté mocenské a církevní centrum Velké Moravy. Jedním dechem jej ovšem dává na stejnou rovinu

s ostatními zkoumanými lokalitami jako Staroměstsko-Uherskohradištskou aglomerací, Pohansko u Břeclavi, Nitru, popřípadě Bojnou. Na jednu stranu poukazuje na jedinečnost některých nálezů – mosty, lité maltové podlahy, kostely s pohřby, okamžitě ale tuto jedinečnost přisuzuje dobrým podmínkám dochování a stavu výzkumu. V podobném duchu komentuje autor např. otázku trhu a pro něj specializované výroby. Tato rotace významu/nedůležitosti či jednoznačnosti/mnohohozměrovosti se táhne celou prací jako tenká červená nit někde do neznáma. Jako by autor říkal, že zde máme spoustu věcí, které jsou zcela jasné, ale vlastně si s tím nevíme rady, když už se něco podobného nachází i jinde.

Knihy Lumíra Poláčka je zacílena na širší veřejnost, proto zde nelze hledat podrobné odpovědi na klíčové otázky, které by uspokojily odborné publikum. Staré otázky tak přetrvávají a nové se jen hromadí. Práce bohužel trpí svým (ne)zaměřením. Informace v knize je těžko verifikovat, některé se opakují, často se zjevují jako deus ex machina. Kdo se chce o významu a fungování tohoto velkomoravského centra dozvědět něco více a nového, bude si muset počkat na budoucí práce. Lokalita Mikulčice-Valy by si důkladnou monografii určitě zasloužila.

PETR DRESLER

Mikulčice River Archaeology. New Interdisciplinary Research into Bridge No. 1, ed. Lumír POLÁČEK, Archeologický ústav AV ČR, Brno 2014 (= Internationale Tagungen in Mikulčice 10)

153 s., ISBN 978-80-86023-60-1

V české archeologii není mnoho edičních řad, které by se úspěšně uchytily v aktuálním evropském diskurzu. Jednou z výjimek je řada Archeologického ústavu AV ČR v Brně *Internationale Tagungen in Mikulčice*, která předkládá odborné veřejnosti aktuální výsledky i obecné trendy rané středověké archeologie nejen ve střední Evropě. Obsahy jednotlivých čísel většinou navazují na pravidelné mezinárodní konference. Desáté číslo ITM se této tradici částečně vymyká. Většina příspěvků, které zazněly na konferenci „*Usus aquarum – Wasser und Wasserbauten im Leben der frühmittelalterlichen Gesellschaften Mitteleuropas*“, byla totiž otištěna v časopise *Přehled výzkumů*, příslušné